

Kunnskapsdepartementet
postmottak@kd.dep.no

Vår ref.: 16/00165
Deres ref.: 16/5816
Saksbehandler: Ingunn R Sørli

Oslo 24.10.2016

Høringssvar: Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater

Institutt for samfunnsforskning (ISF) takker for muligheten til å kommentere utkastet til nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler.

Institutt for samfunnsforskning vil innledningsvis understreke at vi slutter oss til målsettingen om at forskningsresultater skal gjøres åpent tilgjengelige. Våre rapporter har i flere år vært åpent og gratis tilgjengelig på nett. Overgangen til Open Access er imidlertid krevende og det er mange hensyn å ta på veien til målet. Institutt for samfunnsforskning mener at forslaget til nasjonale retningslinjer slik de er lagt fram ikke i tilstrekkelig grad tar inn over seg behovet for gode overgangsordninger. Dette konkretiseres nedenfor.

Del 1 Utkast til nasjonale retningslinjer

1. Arbeidsgruppens forslag: Forskere finansiert av norske offentlige midler skal som førstevalg publisere sine vitenskapelige artikler i tidsskrift med åpen tilgang (såkalt gull Open Access).

Dersom den faglige vurderingen tilsier at et gull Open Access-tidsskrift er tilnærmet likeverdig en med et abonnementsbasert tidsskrift, mener vi dette er et gode.

I overgangen til Open Access opplever imidlertid forskerne og forskningsmiljøene et krysspress mellom forventninger om å publisere i prestisjefylte tidsskrift og forventninger om å publisere Open Access. For den enkelte forsker handler dette om meritterende publikasjoner. For institusjonen handler det om vitenskapelig tyngde nasjonalt og internasjonalt, og ikke minst om publikasjonspoeng som vektlegges når institusjonens grunnbevilgning beregnes.

Utvalget anerkjenner slike dilemma, og angir, som et virkemiddel, å inkludere tidsskriftenes forretningsmodell i publiseringsindikatoren. Institutt for

samfunnsforskning er uenig i en slik løsning. Instituttet vil beholde indikatoren som et mål på vitenskapelig kvalitet alene og ikke inkludere hensyn som forretningsmodell for publisering. Dersom slike ikke-faglige hensyn får gjennomslag nasjonalt tilsier det en vridning i prioritering og oppmerksomhet som kan føre til at norsk forskning taper terreng internasjonalt.

Hybridpublisering som virkemiddel burde vært drøftet i mer inngående. Vi savner blant annet:

- 1) Informasjon om situasjonen i andre land, og at flere land, for eksempel i Storbritannia, innlemmer hybridløsninger i finansieringsordninger for Open Access.
- 2) Vurderinger og empiri relatert til utviklingen av forlagenes forretningsmodeller generelt, særlig utviklingen av nye og ulike modeller. Mye taler for at nettopp hybridpublisering er en av flere faktorer som bidrar til utjevningsmodeller for finansiering.¹

ISF er av den oppfatning at hybridpublisering kan spille en positiv rolle i den fasen vi nå befinner oss i; frikjøp av enkeltartikler gjør artikler i anerkjente tidsskrifter åpent tilgjengelige i et siterbart format og tilfredsstillende dermed et sentralt kriterium for Open Access. Dette forutsetter at de ordninger som lanseres tilpasses aktuell utvikling og gjelder for et begrenset tidsrom.

Over tid vil også hybridløsninger bidra til å svekke abonnementsmodellen, fordi disse sammen med «ekte» Open Access-løsninger bidrar til at summen av tilgjengelig artikler blir høy og at klassisk abonnementsbetaling dermed oppfattes mindre relevant.

Hybridløsninger bør derfor inngå i den nasjonale finansieringsordningen av Open Access og midlertidig klassifiseres som et legitimt virkemiddel. Det faktum at hybridløsninger ikke er den foretrukne vei mot målet, kan for eksempel tydeliggjøres ved at disse finansieringsordningene blir noe mindre attraktive enn for gull Open Access.

- 2. Arbeidsgruppens forslag: Forskere som velger tidsskrift uten åpen tilgang, skal gjøre artikkelen åpent tilgjengelig i et vitenarkiv (såkalt grønn Open Access). Tilgang bør gis maksimalt seks måneder etter publisering for STM-fagene (Science, Technology and Medicine) og tolv**

---

¹ Se for eksempel "Disrupting the subscription journals' business model for the necessary large-scale transformation to open access": <http://dx.doi.org/10.17617/1.3> (CC-BY).

måneder for humaniora og samfunnsvitenskap i tråd med EU-kommisjonens anbefalinger.

Institutt for samfunnsforskning er enig i intensjonen bak denne anbefalingen. Forskere må imidlertid forholde seg til de avtaler som gjelder for tidsskriftene vi publiserer i. I denne sammenheng gjør vi oppmerksom på at enkelte attraktive internasjonale publikasjoner har en karenperiode på opp til tre år.

- 3. Arbeidsgruppens forslag: Alle forskningsutførende institusjoner skal sørge for at deres forskningsartikler deponeres i et egnet vitenarkiv senest ved publiseringstidspunktet, uavhengig av publiseringskanal og uavhengig av om det er mulig å gjøre dem åpent tilgjengelig. Deponering er en forutsetning for at artiklene skal telle i den resultatbaserte omfordelingen.**

Deponering av artikler i et vitenarkiv er hensiktsmessig for grønn Open Access. Det er imidlertid ikke rimelig å kreve dette for hybrid og gull Open Access.

Open Access-artikler er åpent tilgjengelige og via en permanent lenke, DOI, er de også tilgjengelige over tid. Registreringsprosessen i vitenarkiv (Brage) er i dag omstendelig. Dersom det skal stilles krav om at også hybrid og gull Open Access skal omfattes i et vitenarkiv må det tilbys teknologiske løsninger som forenkler registreringsarbeidet betydelig (for eksempel automatisk deponering slik dette beskrives i av utvalget). Før dette er implementert, er det urimelig at deponering i et vitenarkiv er en forutsetning for at artiklene skal telle i den resultatbaserte omfordelingen.

- 4. Arbeidsgruppens forslag: Institusjoner og konsortier som forhandler avtaler med forlag om kjøp av tilgang til elektroniske ressurser skal sørge for at avtalene inneholder tiltak som a. muliggjør åpen tilgang, b, er transparente med hensyn til betingelser og c., er budsjettneutrale.**

Institutt for samfunnsforskning har ingen merknader til dette punktet.

- 5. Arbeidsgruppens forslag: Offentlige forskningsfinansierende institusjoner skal bidra til å dekke kostnader til åpen publisering. Private og ideelle organisasjoner som finansierer forskning oppfordres til det samme.**

Som institutt er vi avhengige av gjennomslag for nasjonale, gjennomgripende og forutsigbare ordninger for finansiering av Open Access. Oppfordringer til oppdragsgivere vil ikke være tilstrekkelig. Dette utdypes under finansiering i del 2 nedenfor.

6. Arbeidsgruppens forslag: Alle forskningsutførende og forskningsfinansierende institusjoner skal etablere eller revidere egne retningslinjer for åpen tilgang i tråd med de nasjonale retningslinjene.

Institutt for samfunnsforskning tiltrer at det settes krav om å etablere og revidere selvstendige retningslinjer om Open Access. Vi legger til grunn at nasjonale retningslinjer tar inn over seg de dilemma som vil være virksomme i en overgangsperiode.

7. Arbeidsgruppens forslag: Alle forskningsutførende institusjoner skal legge til rette for infrastruktur og administrative rutiner som gjør det enkelt for forskerne å følge retningslinjene.

Vi har ingen merknader til dette punktet.

Del 2. Tiltak og forutsetninger

Innføring av insentiv for å velge åpen publisering

Institutt for samfunnsforskning er uenig i forslaget om å innføre en egen faktor for åpen publisering i publiseringsindikatoren. Publiseringsindikatoren bør forbli en kvalitetsindikator, se punkt 1 over.

Finansiering av åpen tilgang

Finansiering er helt sentralt, og vi vil understreke betydningen av nasjonale finansieringsordninger.

Betydningen av finansiering kommer tydelig fram i rapporten, uten at en ny finansieringsordning er konkretisert. Institutt for samfunnsforskning regner med at det legges opp til videre utredning og diskusjon om dette. Instituttet vil gjerne bidra, også fordi vi oppfatter det slik at vi som institutt har særlige utfordringer.

Vi vil i den sammenheng understreke at det ikke er tilstrekkelig at man i den ene eller andre form inkluderer finansiering av Open Access i prosjektfinansieringen eller kopler den til prosjektfinansiering alene. Dette skyldes blant annet følgende forhold:

- 1) Det er ikke sjelden at det publiseres flere artikler fra et prosjekt enn det som blir angitt i prosjektsøknaden.
- 2) Det er vanlig at publikasjoner utvikles lenge etter prosjektperioden og også etter at prosjektet i administrativ forstand er ferdigstilt.
- 3) Leveranser i form av rapporter er vanlig for oppdragsforskning for sivil sektor, næringsliv og forvaltning. Forskningsresultatene kan i ettertid inngå som hovedresultat eller del-resultatet i en artikkel. Dette er prosesser som sikrer at oppdragsforskningen vurderes av fagfeller. Det publiseres artikler som er resultat av flere prosjekter.
- 4) Stadig flere forskere er uten institusjonstilknytning i større eller mindre perioder og vi bør ha ordninger som omfatter denne kategorien forskere.

Det er derfor også behov for nasjonale finansieringsordninger. Institutt for samfunnsforskning vil i den sammenheng understreke at slike finansieringsordninger, i en overgangsperiode, bør inkludere frikjøp av enkeltartikler (hybrid Open Access). Se også punkt 1 over.

Deponering i vitenarkiv lokalt og nasjonalt

Vi viser her til våre merknader til punkt 2 og 3 over.

Institutt for samfunnsforskning har for øvrig ingen merknader til de øvrige tiltakene.

Med vennlig hilsen
Institutt for samfunnsforskning

Tanja Storsul

Direktør